

BUITENSCHOOLESE ACTIVITEITEN TOEGANKELIJK VOOR ALLE KINDEREN

LESSEN EN UITDAGINGEN

© Werkplaats Walter

VOORWOORD

Sinds 2013 stimuleert het Fonds Baillet Latour, via het initiatief 'Integratie via buitenschoolse activiteiten', de participatie van kwetsbare kinderen aan kwaliteitsvolle buitenschoolse activiteiten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het initiatief financierde 149 projecten en bevorderde de ontplooiing van meer dan 25.000 kinderen.

Vertrekkende vanuit de opgebouwde kennis en expertise, organiseerden de drie projectpartners – het Fonds Baillet Latour, de vzw Badje¹ en de Koning Boudewijnstichting – op 25 maart 2021 een interactieve videoconferentie bestemd voor politici, de buitenschoolse sector en de organisaties die via het initiatief steun ontvingen.

Het doel van deze voormiddag was om de ervaringen van het initiatief en good practices op het gebied van toegankelijkheid in de kijker te zetten.

In België kan 30% van de kinderen uit een gezin dat risico loopt op armoede niet op regelmatige basis deelnemen aan vrijetijdsactiviteiten buitenshuis. Voor kinderen die opgroeien in een huishouden zonder risico op armoede bedraagt dit 3%. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest leeft 40% van de kinderen in een gezin met risico op armoede².

Buitenschoolse activiteiten spelen echter een belangrijke rol bij de ontwikkeling van kinderen en vormen een effectieve hefboom voor integratie, in het bijzonder voor kinderen die opgroeien in armoede. Dankzij het pedagogisch kader waarin ze vormkrijgen, dragen vrijetijdsactiviteiten immers bij tot integratie: kinderen scherpen er hun sociale vaardigheden aan, versterken er hun zelfvertrouwen, ontwikkelen er talenten en vaardigheden, doen er nieuwe ervaringen op en leren er hun vertrouwde omgeving los te laten.

Deze publicatie biedt lezers een samenvatting van de verschillende uiteenzettingen en een synthese van de lessen en aanbevelingen voor overheidsinstanties en buitenschoolse actoren die vrijetijdsactiviteiten willen inzetten als instrument voor maatschappelijke integratie. Deze aanbevelingen werden uitgewerkt tijdens thematische sessies met de organisaties die deelnamen aan het initiatief 'Integratie via buitenschoolse activiteiten' en tijdens de interactieve conferentie van 25 maart.

De Koning Boudewijnstichting

¹ Bruxelles Accueil et Développement pour la Jeunesse et l'Enfance – De Brusselse (Franstalige) federatie voor kwaliteitsvolle opvang van kinderen en jongeren, www.badje.be

² Statbel.fgov.be, 2019

VIDEOCONFERENTIE VAN 25 MAART 2021

De interactieve videoconferentie telde 220 deelnemers en werd opgebouwd rond een plenair gedeelte en rondetafelgesprekken.

De Koning Boudewijnstichting en het Fonds Baillet Latour introduceerden de voormiddag en schetsten de doelstellingen, intenties en impact van het initiatief 'Integratie via buitenschoolse activiteiten'. Badje ging vervolgens nader in op hoe zij de organisaties van het initiatief de afgelopen acht jaar inhoudelijk begeleidde.

Twee experten ter zake, Bruno Humbeeck, doctor in de psychopedagogie bij de Clinique de la Résilience, en Aline Dusabe, stafmedewerker Jeugd bij Demos vzw, bespraken de meerwaarde en noodzaak van buitenschoolse activiteiten en gingen nader in op de hefboomen om deze activiteiten toegankelijker te maken.

Vervolgens maakten de deelnemers kennis met twee inspirerende praktijken op maat van een stad: de Brede School in Brussel en het naschoolse project van Charleroi.

Op deze uiteenzettingen volgden zes rondetafelgesprekken waarbij elf organisaties hun good practices voorstelden. Dit bood de gelegenheid aan politieke en buitenschoolse actoren om met elkaar in gesprek te gaan en aanbevelingen te formuleren voor meer toegankelijke vrijetijdsactiviteiten.

Badje sloot de ochtend af met een call to action.

INITIATIEF 'INTEGRATIE VIA BUITENSCHOOLSE ACTIVITEITEN'

Sinds 2013 versterkt het Fonds Baillet Latour, via het initiatief 'Integratie via buitenschoolse activiteiten' en in partnerschap met de Koning Boudewijnstichting, de participatie aan kwaliteitsvolle buitenschoolse activiteiten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor kinderen die opgroeien in armoede.

Via een projectoproep ontvangen jaarlijks een twintigtal Brusselse verenigingen, Nederlandstalige en Franstalige, een subsidie en worden zij inhoudelijk begeleid door Badje.

Sinds haar oprichting streeft het initiatief vier grote doelstellingen na:

01.

een kwalitatieve verbetering van het aanbod (activiteiten die meer afgestemd zijn op de noden van de doelgroep) en, indien mogelijk, meer uren activiteiten, meer beschikbare plaatsen en meer bereikte kinderen

03.

een verbetering van de integratiekansen van kinderen (bevorderen van het welbevinden, de algemene ontwikkeling en sociale en expressieve vaardigheden)

02.

een meer regelmatige en intensere deelname van het doelpubliek (focus op de binding met kinderen en de gezinnen, in kaart brengen van hun noden en wensen, ...)

04.

een verbetering van de dagelijkse werking van buitenschoolse actoren op het vlak van toegankelijkheid en met aandacht voor hun maatschappelijke impact (proces van zelfevaluatie)

Sinds 2013:

De begeleiding van de organisaties werd van bij de start van het initiatief toevertrouwd aan Badje. Deze begeleiding focuste op het versterken van de dagelijkse werking op het vlak van toegankelijkheid, kwaliteitsvolle activiteiten en zelfevaluatie. Daarnaast werden netwerkmomenten georganiseerd met het oog op samenwerking tussen de organisaties onderling en tussen de organisaties en de scholen

De organisaties werden individueel begeleid met het oog op een sterker projectmanagement en een verfijning van de projectdoelstellingen. Dit gebeurde via een coaching van de projectverantwoordelijke en reflectiemomenten in team rond verschillende thema's: projectmanagement, onthaal en omkadering van kinderen die opgroeien in armoede, groepsdynamiek, samenwerking met andere buitenschools partners en scholen, enz. Daarnaast werden jaarlijks meerdere thematische netwerkbijeenkomsten georganiseerd waarbij de thema's gezamenlijk bepaald werden aan het begin van ieder projectjaar.

Naast actief luisteren en begrip voor elkaars situatie en welbevinden, vormden de pedagogische principes van Badje de pijlers van deze begeleidingen:

- een empirische aanpak gebaseerd op uitwisseling van kennis en expertise;
- specifieke tools die kennisdeling en samenwerking faciliteren;
- een systematische en een verdiepende aanpak;
- concrete, dagelijkse situaties die vanuit een helikopterperspectief onder de loep worden genomen.

Badje is de Brusselse (Franstalige) federatie voor kwaliteitsvolle 'opvang' van kinderen en jongeren. Zij bouwt al 20 jaar lang activiteiten uit die focussen op de ontwikkeling, erkenning en professionalisering van instanties en organisaties die 'opvang' organiseren voor kinderen en jongeren, voor en na hun schooltijd. Zij doet aan belangenbehartiging en organiseert specifieke acties voor organisaties actief op het terrein. Badje is o.m. erkend als vormingsinstelling door de Franstalige equivalent van Kind en Gezin (ONE) en verwierf in de loop der jaren heel wat expertise rond het toegankelijk maken van activiteiten voor kinderen uit kwetsbare situaties en voor kinderen met een beperking.

WAT VERSTAAT MEN ONDER BUITENSCHOOLSE OPVANG?

Het gaat om de opvang buitenshuis van schoolgaande kinderen en jongeren: voor en na de schooluren, op of buiten de school, tijdens de middagpauze, op woensdagnamiddag, tijdens het weekend, op verlofdagen en in schoolvakanties. De opvang omvat pedagogisch gekaderde activiteiten, zij het culturele, sportieve of andere.

WAT VERSTAAT MEN ONDER INTEGRATIE?

Kinderen die opgroeien in armoede en in het bijzonder kinderen uit gezinnen met een migratieachtergrond, hebben alle baat bij extra activiteiten die hun ontwikkeling stimuleren, die hun sociale ontplooiing verder bevorderen, die hen versterken in hun rol als burger, die hen aanmoedigen kennis te maken met andere leefwerelden, enz. Deze gezinnen intensiever betrekken bij schoolse en buitenschoolse trajecten, vormt de basis van sociale inclusie.

UITEENZETTING: BUITENSCHOOLSE ACTIVITEITEN OM SCHOLEN INCLUSIEVER EN OP MAAT VAN IEDER KIND TE MAKEN

Bruno Humbeek, doctor in de psychopedagogie

De uiteenzetting van Bruno Humbeek, doctor in de psychopedagogie bij de Clinique de la Résilience "veerkrachtkliniek", belichtte de specifieke rol die buitenschoolse activiteiten spelen in het dagelijkse leven en de ontwikkeling van kinderen. Buitenschoolse activiteiten mogen niet louter herleid worden tot een "buiten/na-schools gegeven", maar verlengen de schooltijd na de schooluren en maken de leerstof echt beschikbaar en relevant op het niveau van ieder kind.

© ScholaULB

Vaak wordt gezegd dat er een hele gemeenschap nodig is om een kind op te voeden. Doorgaans ligt de nadruk op de rol van de school, maar de school is niet de enige educatieve speler: de opvoedingstaak moet een gedeelde verantwoordelijkheid zijn. Met behulp van het concept "Cité de l'éducation" (te vergelijken met het idee van de Brede Scholen), herinnert Bruno Humbeeck eraan dat het belangrijk is om op een eenduidige manier het sociale, familiale en schoolse netwerk rond ieder kind te versterken.

Buitenschoolse activiteiten verkleinen het verschil tussen impliciet leren, in de familiale sfeer, en expliciet leren, in de klas. Buitenschoolse actoren positioneren zich als bevoorrechte partners inzake co-educatie en dragen bij tot de psychosociale ontwikkeling en een geslaagde scholing van kinderen. Buitenschoolse activiteiten stimuleren vormen van intelligentie die minder benut worden op school en versterken eveneens het zelfrespect, in het bijzonder bij die leerlingen met een moeilijk schoolparcours.

Bruno Humbeeck benadrukt het belang van deze drievoudige pedagogische ondersteuning (buitenschoolse, schoolse en familiale) in het verkleinen van de digitale kloof, het tegengaan van schooluitval en het ondersteunen van gezinnen die risico lopen op sociaal isolement.

Het komt er dus op neer te netwerken met alle actoren. Willen we effectief deze pedagogische alliantie versterken, dan moet er dringend werk worden gemaakt van de formele erkenning van de buitenschoolse sector. De buitenschoolse sector wordt nu op een onduidelijke en onsamenhangende manier georganiseerd. Zonder erkenning loopt zij het risico weinig duurzaam en onvoldoende effectief te zijn.

Bruno Humbeeck beklemtoonde tot slot dat de "Cités de l'éducation" enkel concreet en praktisch vorm kunnen krijgen mits politieke goodwill en mits materiële, technische en methodologische steun. Buitenschoolse activiteiten kunnen een bevoorrechte plek worden waar éénieder het vertrouwen in zichzelf terugvindt en vooral ook terugvertrouwen krijgt in formele leerplekken.

UITEENZETTING: TOEGANKELIJKHEID EN KWALITEIT VAN BUITENSCHOOSE ACTIVITEITEN, VAN THEORIE NAAR PRAKTIJK

Aline Dusabe, projectmedewerker jeugd

Veel vrijetijdsactoren, actief op scholen en daarbuiten, leveren enorme inspanningen om hun activiteiten toegankelijk te maken en alle kinderen en jongeren in staat te stellen deel te nemen.

Doorgaans gebruiken organisaties de "toegankelijkheidsscan" om de laagdrempeligheid van hun activiteiten te toetsen. Aan de hand van een reeks vragen en acht specifieke criteria (de 8 B's), wordt de toegankelijkheid van het aanbod gecheckt. Is het aanbod:

- betaalbaar (is de prijs een belemmering? is er gratis materiaal beschikbaar? ...)
- bereikbaar (is het aanbod fysiek en in de tijd toegankelijk? ...)
- bekend (is de doelgroep op de hoogte? worden de juiste communicatiekanalen gebruikt om de doelgroep te bereiken? ...)
- begrijpelijk (begrijpt de doelgroep wat ze kan verwachten? is het taalgebruik aangepast?...)
- betrouwbaar (voelt de doelgroep zich vertrouwd met de organisatie en haar aanbod? ...)
- beschikbaar (zijn de personen in de organisatie aanspreekbaar? zijn de administratieve procedures niet te ingewikkeld? ...)
- bruikbaar (beantwoordt het aanbod aan de behoeften van de doelgroep? zijn de activiteiten zinvol? ...)
- begripvol (zijn er vooroordelen tegenover de doelgroep? is er een open houding tegenover de doelgroep? ...)

Het beantwoorden van deze vragen is een belangrijke eerste stap maar volgens Aline Dusabe, projectmedewerker jeugd bij Demos vzw⁴, moeten organisaties een stap verder durven gaan. Bepaalde intrinsieke kenmerken van een organisatie kunnen ook de participatie belemmeren, zonder dat de organisatie zich daar per se van bewust is. Het gaat hier veeleer over psychologische, sociale of culturele drempels die te maken kunnen hebben met de samenstelling van het team, de pedagogische principes van een organisatie, de sfeer van de activiteiten, de gewoonten en gebruiken van de organisatie, enz. Zolang deze drempels blijven bestaan, kunnen zij participatie in de weg staan.

Organisaties moeten zichzelf dus grondig in vraag durven stellen. Dit doen ze door actief en oprecht te luisteren naar de behoeften, verwachtingen en verzuchtingen van gezinnen in kwetsbare situaties. Enkel zo kunnen activiteiten co-creatief vorm krijgen. Enkel zo kunnen de eigen inbreng en de initiatieven van de doelgroep ten volle gevaloriseerd worden. Uiteindelijk wordt participatie dan deel van het DNA van een organisatie, inclusief de daaraan verbonden langlopende, diepgaande processen en engagementen.

Om organisaties concreet te ondersteunen, ontwikkelde Demos vzw de "LCD-toolkit". De LCD-toolkit bestaat uit een plan van aanpak opgebouwd rond drie essentiële stappen (Luisteren, Creëren en Doen), met telkens per stap verschillende werkvormen en tools.

⁴ Demos vzw is een kenniscentrum dat beleids- en maatschappelijke ontwikkelingen onderzoekt in de culturele, jeugd(werk) en sportsector. www.demos.be

LESSEN EN UITDAGINGEN VOOR DE TOEKOMST

Via zes rondetafelgesprekken kregen de deelnemers aan de conferentie de kans om met elkaar informatie uit te wisselen over drempels en hefbomen inzake toegankelijkheid. Inspirerende praktijken werden gedeeld en aan de deelnemers werd gevraagd wat zij zelf nodig hebben om concreet aan de slag te kunnen gaan. Hieronder volgt een synthese van deze gesprekken met aandacht voor de uitdagingen voor de toekomst.

EEN SECTOR DIE AANWEZIG IS IN HET DAGELIJKSE LEVEN VAN KINDEREN EN GEZINNEN

In al zijn diversiteit (sport, cultuur, welzijn, ...) is de buitenschoolse sector intensief maar toch ook erg versnipperd aanwezig in het leven van een kind: op school en daarbuiten, tijdens de middagpauze en na de lesuren, alle dagen, voor alle kinderen en jongeren. Het initiatief 'Integratie via buitenschoolse activiteiten' heeft aangetoond dat de buitenschoolse sector – in al haar diversiteit, in samenwerking met scholen en gezinnen en met tal van gemotiveerde en getalenteerde mensen aan het roer – er dagelijks op toeziet dat kinderen zich vrij kunnen ontwikkelen.

De buitenschoolse sector laat toe dat kinderen, via impliciet leren, andere talenten en vaardigheden ontwikkelen dan deze van op school. Ze versterkt ook de talenten en vaardigheden die kinderen leren op school. Een vrije en regelmatige deelname aan buitenschoolse activiteiten draagt bij aan het zelfvertrouwen van kinderen en geeft opnieuw vertrouwen aan veel kinderen die het moeilijk hebben op school. Dit zelfvertrouwen is noodzakelijk om leren mogelijk te maken. Het is een sector die, ontgensprekelijk, kinderen toelaat zich te ontplooiën en plezier te hebben in het leren.

HET BELANG VAN PARTICIPATIE EN HET WEGNEMEN VAN DREMPELS

Het recht op buitenschoolse activiteiten kan maar effectief zijn, voor alle kinderen en in het bijzonder voor diegenen die ervan uitgesloten worden, als participatie centraal staat. Participatie impliceert toegankelijkheid en dit kan verschillende vormen aannemen en belemmerd worden door diverse drempels.

Dankzij het initiatief 'Integratie via buitenschoolse activiteiten' werd er gedurende acht jaar gewerkt met een divers aantal organisaties, actief in verschillende domeinen en disciplines. Met hen werd intensief nagedacht over de verschillende vormen en drempels van toegankelijkheid. Via uitwisseling van kennis en expertise, werden hefbomen geformuleerd om kinderen die opgroeien in armoede, meer en meer regelmatig te laten deelnemen aan buitenschoolse activiteiten.

Betaalbaarheid

Financiële toegankelijkheid is een steeds terugkerend element en kwam ook meermaals aan bod tijdens de conferentie. Zo werden er verschillende initiatieven voorgesteld waaronder dat van Charleroi waarbij alle kinderen over de onderwijsnetten heen genieten van gratis buitenschoolse activiteiten. Sinds de invoering van dit initiatief, telde Charleroi een vertienvoudiging van het aantal deelnemende kinderen.

Andere initiatieven zoomden ook in op het principe van gratis deelname of op sociale tarieven, verminderde tarieven voor broers en zussen, de samenwerking met partners zoals gemeentediensten of OCMW's om bijvoorbeeld sport- of vrijetijdscheques ter beschikking te stellen, enz.

De samenwerking met cruciale partners zoals scholen, gemeentediensten en andere, met het oog op co-financiering en/of het ter beschikking stellen van vervoer of infrastructuur, laat vaak toe om diverse kosten te verlagen.

Bereikbaarheid

Veel initiatieven toonden aan dat de toegankelijkheid kan worden versterkt als activiteiten worden georganiseerd, op sleutelmomenten en daar waar het publiek zich reeds bevindt (of in de nabijheid van). Samenwerking met scholen is daarbij cruciaal aangezien (in principe) alle kinderen er reeds aanwezig zijn op hetzelfde moment. Activiteiten in scholen moet dus ongetwijfeld versterkt worden, evenals het organiseren van activiteiten met partners die zich richten tot dezelfde doelgroep.

Uit het initiatief 'Integratie via buitenschoolse activiteiten' blijkt eveneens dat steeds meer actoren vindplaatsgerichte activiteiten organiseren: op pleinen, in parken, op trottoirs en daar waar de gezinnen wonen. Ook tijdens de gezondheidscrisis bleek dit een erg succesvolle actie.

Niet alleen de keuze van de plek is essentieel, ook de momenten waarop activiteiten (en inschrijvingen) plaatsvinden. Dit moet gebeuren op uren en dagen die haalbaar zijn voor het doelpubliek en die rekening houden met hun whereabouts.

Begrijpbaarheid

Het aanbod moet dus niet alleen financieel, geografisch en in de tijd toegankelijk zijn, maar het moet ook ge/bekend zijn. Dit impliceert communicatie op maat van het doelpubliek.

Een gebrekkige taalbeheersing en een gebrekkige kennis m.b.t. het schoolsysteem en buitenschoolse activiteiten kunnen de kwetsbaarheid van gezinnen versterken en kunnen een drempel vormen voor participatie. Crisissen treffen gezinnen in armoede harder en dieper en kunnen ertoe leiden dat ze compleet van de radar verdwijnen. Sommige jongeren geraken daardoor volledig geïsoleerd. Daarom is het essentieel inzicht te verwerven in de noden en wensen van jongeren en steeds op zoek te gaan naar een manier om hen te benaderen.

Uit het initiatief 'Integratie via buitenschoolse activiteiten' leren we dat de communicatie met de doelgroep onder meer kan worden versterkt door: mensen direct aan te spreken (mondeling i.p.v. schriftelijk), regelmatig te communiceren (een herinnering net voor een activiteit of direct aanspreken na een activiteit), gebruik te maken van de communicatiekanalen die de doelgroep hanteert (telefoon, Facebook, WhatsApp, Snapchat, mond-tot-mondreclame, ...). Het is eveneens cruciaal om mensen aan te spreken in een taal die ze kennen, gebruik te maken van gemeenschappelijke referenties en/of een beroep te doen op tussenpersonen of partnerorganisaties die reeds in contact staan met de doelgroep.

Bruikbaarheid en Beschikbaarheid

Voor een effectieve participatie, zo blijkt uit de ervaringen van buitenschoolse organisaties, is het essentieel dat buitenschoolse actoren kritisch nadenken over hun werking en de activiteiten die ze aanbieden. Dit vereist dat sommige actoren zich bevragen over hun doelstellingen, hun aanbod en hun aanpak.

Sommige buitenschoolse actoren geven aan dat de doelgroep soms moeilijk deelneemt en dat ze "andere prioriteiten heeft" of "het belang niet ziet van een regelmatig deelname of op tijd te komen". Uit het initiatief blijkt echter dat het aanbod niet altijd aangepast is aan de noden en wensen van kinderen, jongeren of van de gezinnen.

Eén van de successleutels voor een betere toegankelijkheid, is het nemen van de nodige tijd om de werking in vraag te stellen en om kinderen en gezinnen te bevragen. Zijn de activiteiten op maat van de doelgroep en zinvol? Dit impliceert ook dat organisaties een vertrouwensband moeten smeden met de doelgroep door aanspreekbaar en aanwezig te zijn en door de deur van de organisatie letterlijk op elk moment open te zetten. Geef kinderen en gezinnen ook echt de mogelijkheid zich de organisatie toe te eigenen door hen bijvoorbeeld de ruimtes zelf te laten inrichten. Zorg ervoor dat ze zich echt welkom voelen.

Eens een vertrouwensband opgebouwd, komt het erop neer met de kinderen en gezinnen te praten over hoe zij de dingen zien, welke noden en wensen zij hebben en hen te ondersteunen bij eventuele moeilijkheden (ook los van de buitenschoolse activiteiten: werk, huisvesting, onderwijs, ...), in overleg met partners die daarin gespecialiseerd zijn.

Vervolgens kunnen er in co-creatie met de doelgroep activiteiten gecreëerd worden en kunnen de kinderen en gezinnen een echte plaats krijgen binnen de organisatie. Kinderen, jongeren en ouders worden zo, stap voor stap, medeverantwoordelijk voor de activiteiten en de organisatie. Dit kan gaan van het animeren tot het evalueren van de activiteiten en van het mee bepalen van de statuten tot deelname aan de raad van bestuur.

DE UITDAGING VAN DE PEDAGOGISCHE ALLIANTIE

Participatie centraal plaatsen vereist dus, volgens Demos vzw, dat organisaties de tijd nemen om hun interne werking te herzien, maar ook dat ze een alliantie aangaan met alle pedagogische actoren: gezinnen, schoolse en buitenschoolse actoren, werkingen rond jeugd, cultuur en sport, verenigingen die werken rond armoedebestrijding en andere overheidsdiensten. Het versterken van de pedagogische driehoek, met het kind in het midden, is één van de successleutels die aan bod kwam tijdens de conferentie. De versterking van partnerschappen tussen schoolse en buitenschoolse actoren sluit daarbij aan en is onder meer geïnspireerd op de initiatieven Brede School in Brussel en elders.

De bereidheid van actoren om samen te werken is er. Vaak ontbreekt het partners echter aan tijd en middelen om een netwerk op poten te zetten en te activeren. Voor leerkrachten is het niet altijd vanzelfsprekend om buiten de uren overlegmomenten in te plannen. En ook buitenschoolse partners hebben doorgaans weinig tijd om samenwerkingen op te zetten en te omkaderen. Iedere actor wordt opgeslorpt door zijn dagelijkse realiteit, ten koste van de samenhang en de complementariteit van acties ten bate van kinderen. Een pedagogische alliantie moet worden opgebouwd. Dit vereist tijd en ruimte, een formeel kader en een professionele coördinatie van de samenwerking. Ook het idee om opleidingen en vormingen over de sectorgrenzen heen aan te bieden, is een manier om actoren met uiteenlopende organisatieculturen en dynamieken samen te brengen.

Een sterke pedagogische driehoek vereist politieke goodwill. Dit werd ook meermaals geopperd tijdens de conferentie. Net zoals bij de Brede School, moeten barrières over de sectorgrenzen heen worden weggenomen en moet de transversaliteit van initiatieven worden versterkt. Dit vereist een gedetailleerde kennis van de actoren op het terrein, hun sterktes, hun specifieke kenmerken en hoe ze complementair kunnen samenwerken. Dit vereist eveneens een effectieve coördinatie en een doorgedreven samenwerking tussen scholen en buitenschoolse partners. Dit moet lokaal worden vormgegeven (cf. lokaal cultuurbeleid, sociale coördinatie) en op regionaal niveau (zodat subsidies sectoren overschrijden) en kan verschillende vormen aannemen, vb. het gedeeld gebruik van lokalen en infrastructuren.

EEN SECTOR DIE DE ERKENNING KRIJGT DIE HAAR TOEKOMT

Om het recht op vrije tijd voor alle kinderen waar te maken, moet de buitenschoolse sector effectief worden erkend en kunnen steunen op degelijke middelen. Uit het initiatief 'Integratie via buitenschoolse activiteiten' en uit de conferentie, blijkt dat de buitenschoolse sector nog relatief weinig erkend wordt, vandaag en in crisistijden. Dit ondanks alle goede initiatieven en evoluties op het terrein. De sector wordt ook nog regelmatig gelijkgesteld met kinderopvang en niet gezien als een hefboom voor ontwikkeling en ontplooiing noch gevaloriseerd voor de sterke band die ze heeft met de gezinnen. Specifieke aandacht van de overheid en de publieke opinie blijft over het algemeen uit.

Nochtans zijn de deelnemers van de conferentie unaniem voorstander van een correcte waardering van de professionals die er dagelijks voor zorgen dat alle kinderen en jongeren kunnen deelnemen aan kwaliteitsvolle vrijetijdsactiviteiten. Daarvoor moeten ze worden erkend als pedagogische partners, naast scholen en gezinnen. Vooral in het onderwijs vereist dat een semantische revolutie en moet men ophouden met deze actoren en wat ze doen ten onrechte te reduceren tot "opvang" of, erger nog, tot "toezichtshouders". Soms worden buitenschoolse personeelsleden die werken in scholen, hoewel hun functies onmisbaar zijn, niet eens beschouwd als volwaardige personeelsleden.

Erkenning impliceert, volgens de buitenschoolse actoren, ook een financiering die een duurzame en professionele werking toelaat. De Franstalige kinderrechtencommissaris (DGDE) plaatste onlangs⁵ vraagtekens bij het gebrek aan erkenning, raadpleging en ondersteuning van de sector. Hoewel de sector, in deze crisisperiode en waarschijnlijk ook nog daarna, wordt geconfronteerd met grote uitdagingen. Buitenschoolse actoren blijven hameren op de gebrekkige, complexe financiering waarmee ze kampen. Een eenvoudig, terugkerend voorstel verwijst naar het onderwijs: een structurele financiering van de buitenschoolse activiteiten moet worden beschouwd als een investering in het heden en de toekomst. Een versterkte financiering moet met name worden gebruikt om de arbeidsomstandigheden en de professionaliteit van de medewerkers, met inbegrip van de vrijwilligers, te verbeteren, de kwaliteit en de toegankelijkheid van de activiteiten te verhogen en de continuïteit en de verankering van de projecten te waarborgen. Bijkomende middelen laten bovenal toe om meer activiteiten te realiseren, om meer gezinnen te bereiken en om de kosten voor de meest kwetsbaren te verminderen.

⁵ www.dgde.cfwb.be, 2021

Tot slot impliceert erkenning ook werken aan degelijke en volwaardige jobs, meer aandacht voor opleiding en duurzame teams. Het personeelsverloop in deze sector is hoog. De verschillen tussen de middelen, infrastructuur en de omkadering van de organisaties te groot.

Badje sloot de conferentie af met een oproep aan de politieke actoren om werk te maken van toegankelijke vrijetijdsactiviteiten en legde daarbij de klemtoon op:

01.

het welbevinden van kinderen en jongeren en het creëren van een aanbod dat ieder kind maximale ontwikkelingskansen biedt

02.

luisteren naar de noden en wensen van de buitenschoolse sector in al haar diversiteit, echt overleg en echte samenwerking met de sector

03.

erkennen van de buitenschoolse sector als volwaardige pedagogische partner, naast het gezin en het onderwijs

04.

versterken, institutioneel en formeel, van de pedagogische alliantie tussen de verschillende actoren

05.

een duurzame, structurele financiering op maat van de noden van de sector

06.

degelijke statuten en contracten die het welbevinden en de professionaliteit van de organisaties centraal plaatsen (basisopleiding, permanente vorming, omkadering)

07.

beschikbaar stellen van pedagogische tools, tijd, ruimte en middelen om in nauwe samenwerking en in co-creatie te werken met het doelpubliek en om participatie centraal te plaatsen

Het initiatief 'Integratie via buitenschoolse activiteiten' toont aan dat het mogelijk is om de toegankelijkheid te vergroten en alle kinderen kwaliteitsvolle buitenschoolse activiteiten aan te bieden die hun ontwikkeling bevorderen.

GOOD PRACTICES EN TOOLS

LCD-TOOLKIT VAN DEMOS VZW

De LCD-toolkit van Demos vzw, een kenniscentrum dat beleids- en maatschappelijke ontwikkelingen onderzoekt in de culturele, jeugd(werk) en sportsector, vormt een stappenplan waarmee organisaties een project op een participatieve manier kunnen uitbouwen. Stap voor stap worden verschillende werkvormen voorgesteld.

demos.be/participatieprojecten/lcd-toolkit

HET NASCHOOSE PROJECT VAN CHARLEROI

Het naschoolse project van Charleroi, onder de bevoegdheid van de schepen van onderwijs, burgerparticipatie en wijken, biedt gratis buitenschoolse activiteiten aan kinderen van 160 scholen in Charleroi. Er zijn eveneens activiteiten op woensdagnamiddag in partnerschap met verscheidene culturele en sportorganisaties voor meer dan 4000 kinderen. 1050 medewerkers krijgen een loon variërend van 7u tot 33u per week om kinderen 's morgens, 's middags en na 16u te omkaderen. Het initiatief is helemaal gratis sinds 2016 en vormt een belangrijk speerpunt voor de stad in het kader van haar strijd tegen kinderarmoede en sociale ongelijkheid.

De klemtoon ligt op de kwaliteit van de activiteiten via opleiding van medewerkers, erkenning van statuten, ter beschikking stellen van materiaal en pedagogische omkadering. Ook wordt intensief ingezet op de diversiteit van de activiteiten en de samenwerking met partners. De kosten voor de stad worden geraamd op 3.500.000 euro extra personeelskosten en 800.000 euro verlies aan inkomsten. Iedere leerling heeft de kans om deel te nemen aan kwaliteitsvolle buitenschoolse activiteiten.

coordinationatcharleroi.wordpress.com

BREDE SCHOOL & BREDE SCHOOL MOLENBEEK

Een Brede School werkt samen met scholen, ouders en lokale partners die actief zijn in onderwijs, cultuur, sport, jeugd, kinderopvang en welzijn, en biedt alle kinderen en jongeren een fijne en leerrijke omgeving aan.

www.vgc.be/wat-biedt-n-brussel/stedelijk-beleid/brede-scholen

Brede School Molenbeek "BROM" is een netwerk van 14 scholen en talrijke lokale partners die voor kinderen van 2,5 tot 13 jaar tijdens de middagpauzes en na school ateliers organiseert in samenwerking met leerkrachten en buitenschoolse partners.

www.bredeschoolmolenbeek.be

ÉCLOSION

Écllosion ondersteunt in Brussel de organisatie van buitenschoolse activiteiten in meerdere kleuter- en lagere scholen (op de middag, na 16u en in schoolvakanties). Ze doet dit in synergie met scholen en in co-creatie met de kinderen, volgens een pedagogische aanpak die ook inzet op culturele, artistieke en sportieve activiteiten.

www.eclosion.be

THÉÂTRE LE PUBLIC

Théâtre Le Public creëert volkstoneel in het centrum van Sint-Joost-ten-Node en werkt samen met artiesten uit Wallonië en Brussel. Via theaterateliers tijdens de schooluren – georganiseerd in nauwe samenwerking met leerkrachten, nauw aansluitend bij het lesprogramma, begeleid door professionals en verankerd in de realiteit van jongeren – brengt Le Public adolescenten in contact met theater. Jongeren die dit avontuur willen voortzetten kunnen deelnemen aan buitenschoolse theaterlessen. Zelfrespect en , lichamelijke en verbale expressie staan centraal in het project.

www.theatrepublic.be

WALTER WERKT

Walter Werkt is een project van Werkplaats Walter, een plek voor jazz, vrije improvisatie en beeldende kunst, dat beeld-, media- en geluidskunststateliers organiseert voor kinderen en jongeren van 6 tot 12 jaar in de wijk Kuregem in Anderlecht. Er zijn activiteiten tijdens en na de schooluren en er wordt nauw samengewerkt met brede schoolpartners en lokale buurtverenigingen.

www.werkplaatswalter.be

CENTRE COMETE AMO

Het Centre COMETE AMO (Aide en Milieu Ouvert) is een jeugdwerking in de Anneessenswijk, centrum Brussel. Het biedt individuele hulp (opvang, luisterend oor, begeleiding, ondersteuning, bemiddeling, doorverwijzing) en organiseert gemeenschapsvormende activiteiten om de leefwereld van jongeren te verbeteren en om sociale uitsluiting te voorkomen. Het Centre COMETE vertrekt van jongeren en hun noden en werkt intens samen met ouders, scholen en andere buurtverenigingen.

www.centrecometeamo.be

ASSOCIATION DES JEUNES MAROCAINS

De Association des Jeunes Marocains (Vereniging van Marokkaanse jongeren) voorziet schoolloopbaanondersteuning evenals buitenschoolse activiteiten in de natuur, sportbeoefening en culturele ateliers tijdens het schooljaar en schoolvakanties. Dit voor kinderen van 6 tot 12 jaar uit de wijk Zwarte Vijvers in Sint-Jans-Molenbeek. AJM vertrekt van de noden van haar publiek en werkt intens samen met scholen en andere buurtverenigingen.

www.facebook.com/Ajm-Vmj-DBroej-515655105204029

REMUA, RÉSEAU DE MUSICIENS-INTERVENANTS EN ATELIERS

Dankzij een innovatieve pedagogische aanpak, gratis tussenkomsten en het uitlenen van instrumenten, bevordert ReMuA gelijke kansen via toegang tot muziek, concerten en een dynamisch programma rond culturele bemiddeling. Dit doet ze voor leerlingen van 2,5 tot 16 jaar van scholen in Brussel en Luik, tijdens de schooluren en bij culturele actoren in de betrokken wijken.

www.remua.be

KETMET VAN CULTUREGHEM

KETMET is het grootste overdekte speelplein van Brussel, georganiseerd op de voormalige slachthuisite van 10 000 m² van Anderlecht, waar buurtkinderen en -jongeren elke woensdag samen spelen, sporten en eten. Dit gebeurt in samenwerking met talrijke schoolse en buitenschoolse partners.

www.cultureghem.be

CIRCUS ZONDER HANDEN

Circus Zonder Handen is een sociaal-inclusieve circusschool in Brussel die wekelijks 50 lessen Urban Circus organiseert op maat van meer dan 900 deelnemers, met een focus op 9 wijken en in samenwerking met scholen en andere buitenschoolse actoren.

www.circuszonderhanden.be

MOLENBEEK REBELS BASKETBALL

Molenbeek Rebels Basketball bevordert de persoonlijke ontwikkeling en autonomie van meisjes vanaf 5 jaar uit kansarme milieus in heel Brussel. Ze doet dit via een sociaal-sportieve beoefening van basketbal en een trainingsprogramma op maat.

molenbeekrebels.wixsite.com/molenbeekrebels

A PLACE TO LIVE

A Place to Live (APTL), gevestigd in Laken, organiseert multiculturele vakanties en uitstappen en zet zich in aan de zijde van alleenstaande moeders en maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren. APTL focust op ontmoeting en gemeenschapsvorming, versterkt de ouder-kindrelatie en bevordert het vertrouwen en de betrokkenheid van de deelnemende ouders.

aplacetolive.be

COLOFON EN BEDANKING

TITEL Buitenschoolse activiteiten toegankelijk voor alle kinderen:
Lessen en uitdagingen

Cette publication est également disponible en français sous le titre:
L'extrascolaire plus accessible à tous les enfants : Leçons et enjeux

Een uitgave van de Koning Boudewijnstichting
Brederodestraat 21
1000 Brussel

AUTEUR(S) Stephanie Lemmens, Antoinette Servais, met de steun van
Bénédicte Snyers en Malvina Govaert- Badje ASBL

**COÖRDINATIE VOOR DE
KONING BOUDEWIJNSTICHTING** Françoise Pissart, directrice
Quentin Martens, senior projectcoördinator
Nathalie Troupée, projectmedewerker & kennisbeheer
Dany Doublet, programme management

**GRAFISCH CONCEPT
EN VORMGEVING** The Crew

ILLUSTRATIES p.1 Werkplaats Walter, p.8 ScholaULB, p.11 Cultureghem,
p.12 Remua, p.14 Ferme Maximilien, p.17 Une maison en plus

Bedankt aan iedereen die heeft bijgedragen tot de totstandkoming van deze publicatie, aan de deelnemers van de conferentie en ook en vooral aan de sprekers die vanuit hun ervaring en expertise hun inzichten hebben gedeeld: Bruno Humbeeck - Clinique de la Résilience, Aline Dusabe – Demos vzw, Aisling Van Vliet – VGC, Julie Patte – Ville de Charleroi, Matteo Detemmerman – Ecllosion, Yuri Picalausa – BROM, Deborah Danblon – Théâtre Le Public, Lien Van Steendam – Werkplaats Walter, Brahim El Mabtoul - AMO Comète, Philippe Claudel – Association des jeunes marocains, Barbara Grégoire – Remua, Philippe de Bont – Cultureghem, Charlotte Landsheere – Circus Zonder Handen, Wenke Thewis – Molenbeek Rebels Basketball, Anna Banfi - A place to live.

Deze uitgave kan gedownload worden van onze website www.kbs-frb.be
Een gedrukte versie van deze publicatie kan (gratis) besteld worden via onze website www.kbs-frb.be

WETTELIJK DEPOT D/2893/2021/19
REFERENTIENUMMER 3804
Juli 2021

KONING BOUDEWIJNSTICHTING SAMEN WERKEN AAN EEN BETERE SAMENLEVING

De Koning Boudewijnstichting heeft als opdracht bij te dragen tot een betere samenleving in België, in Europa en in de wereld.

De Stichting is in België en Europa een actor van verandering en innovatie in dienst van het algemeen belang en van de maatschappelijke cohesie. Ze zet zich in om een maximale impact te realiseren door de competenties van organisaties en personen te versterken. Ze stimuleert doeltreffende filantropie bij personen en ondernemingen.

Integriteit en transparantie, bevorderen van solidariteit, respect voor diversiteit, pluralisme en onafhankelijkheid zijn haar belangrijkste waarden.

Onze visie voor de toekomst? In België onze activiteiten op alle niveaus verankeren: zowel op lokaal, regionaal als federaal niveau. In Europa KBF verder op de kaart zetten en internationaal een belangrijke speler worden in grensoverschrijdende filantropie – mede dankzij onze KBF Family: KBFUS en KBF Canada, en via ons partnerschap met Give2Asia.

De Koning Boudewijnstichting werd opgericht in 1976, toen Koning Boudewijn 25 jaar koning was.

Dank aan de Nationale Loterij en haar spelers, en aan onze vele schenkers voor hun engagement.

kbs-frb.be Abonneer u op onze e-news goededoelen.be

Volg ons op